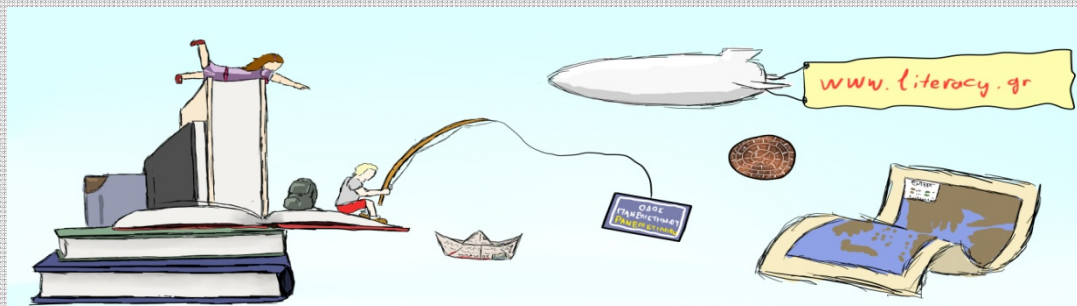

Οπτικός Γραμματισμός στο νηπιαγωγείο

Σοφία Γκόρια

Νηπιαγωγός, Υποψ. Διδ. Π.Τ.Π.Ε. Παν/μίου Θεσσαλίας

sophiagoria@gmail.com

Η παρουσίαση αναπτύχθηκε για την πλατφόρμα
'Ταξίδι στον γραμματισμό'

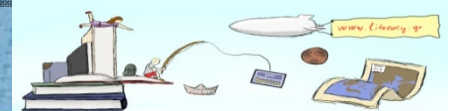
Συνοπτική παρουσίαση

- ο Τι είναι οπτικός γραμματισμός?
- ο Ποιος θεωρείται οπτικά εγγράμματος?
- ο Γιατί ο οπτικός γραμματισμός είναι σημαντικός?
- ο Πώς θα καλλιεργήσουμε τον οπτικό γραμματισμό?
- ο Ανακρίνοντας την εικόνα
- ο Μαθαίνω να κοιτώ εικόνες & χάρτες
- ο Επιπλέον διάβασμα
- ο Ενδιαφέρουσες ιστοσελίδες

Οπτικός γραμματισμός ΟΡΙΣΜΟΙ I

- ο Μελετητές από ποικίλα επιστημονικά πεδία επιχείρησαν να αποσαφηνίσουν τον όρο «οπτικός γραμματισμός».
- ο Ο Debes (1969) επινόησε τον όρο «οπτικό γραμματισμό» (*visual literacy*) και αρχικά τον όρισε ως το **σύνολο των οπτικών δεξιοτήτων** που κατακτά ο άνθρωπος με την όραση και τη συνδρομή των εμπειριών που αποκτά μέσω των άλλων αισθήσεων. Η κατάκτηση αυτών των δεξιοτήτων είναι θεμελιώδης για τη μάθηση.

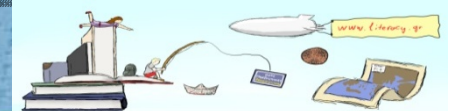
Οπτικός γραμματισμός ΟΡΙΣΜΟΙ II

- ο **Levie** (1978) συμπληρώνει τον ορισμό, διαχωρίζει τον κλασικό γραμματισμό από τον οπτικό και εξάρει τη σπουδαιότητα των συμβόλων για την ανθρώπινη επικοινωνία, καθώς αποτελούν το όχημα που διευκολύνει την αποστολή και εισδοχή των μηνυμάτων.
- οι **Ausburn and Ausburn** (1978) ορίζουν τον οπτικό γραμματισμό ως «το σύνολο των δεξιοτήτων που επιτρέπει στα άτομα να κατανοήσουν και να χρησιμοποιήσουν συνειδητά οπτικά σύμβολα για να επικοινωνήσουν»
- ο **Hortin** (1983) συμπληρώνει στους παραπάνω ορισμούς και την «οπτική σκέψη», ορίζοντάς την ως την «ικανότητα να κατανοείς (διαβάζω), να χρησιμοποιείς τις εικόνες (γράφω), να σκέφτεσαι, να μαθαίνεις και να εκφράζεσαι με εικόνες»).

Οπτικός γραμματισμός ΟΡΙΣΜΟΙ ΙΙΙ

- ο Ο **Sinatra** (1986) θεωρεί τον οπτικό γραμματισμό ως αδιάσπαστη προϋπόθεση της σκέψης και της ανάπτυξης των άλλων ειδών γραμματισμού. Ορίζει τον οπτικό γραμματισμό ως τη διαδικασία κατά την οποία οι εισερχόμενες οπτικές πληροφορίες ανακατασκευάζουν και νοηματοδοτούν την προηγούμενη γνώση.
- ο Μετέπειτα αρκετοί επιστήμονες προερχόμενοι από ποικίλα επιστημονικά πεδία επιχείρησαν να προσδιορίσουν την έννοια του «οπτικού γραμματισμού», αλλά δεν κατάφεραν ωστόσο να φτάσουν σε μια κοινή συμφωνία, ίσως εξαιτίας της διαφορετικής θεωρητικής προέλευσής τους (Brill, Kim and Branch, 2001; Moriarty, 1995).
- ο Μόλις το 1990 (Baca & Braden) στα πλαίσια μιας έρευνας που διεξήχθη από ομάδα επιστημόνων επιτεύχθηκε μια αξιοσημείωτη συμφωνία, γύρω από τα βασικά στοιχεία του οπτικού γραμματισμού. Έχει, λοιπόν παραχθεί μια θεωρία συνδυαστική, ωστόσο αντικατασταθεί από έναν κοινά αποδεκτό και βιώσιμο ορισμό (Avgerinou & Ericson, 1997).

Αναζητώντας ένα συναινετικό ορισμό... (I)

Μεταξύ των όσων συμφωνήθηκαν συγκαταλέγονται και τα ακόλουθα:

- ο Γενικότερα, ο οπτικός γραμματισμός περιλαμβάνει «την ικανότητα αναγνώρισης και κατανόησης των μηνυμάτων που παράγουν οι εικόνες (ερμηνεία εικόνων), όπως επίσης και την ικανότητα να παραχθούν εικόνες που εκπέμπουν μηνύματα και ιδέες» (Aanstoos, 2003).
- ο «Οπτικό» είναι ο,τιδήποτε (αντικείμενα, γεγονότα, πράξεις εικονικές αναπαραστάσεις-ανεξαρτήτου βαθμού ρεαλιστικότητας-εικονικά σύμβολα, μη λεκτικά σύμβολα, ψηφιακά σύμβολα, όπως τυπωμένες ή γραμμένες λέξεις και αριθμοί που όμως συνδυάζονται με εικόνες) μπορεί να ιδωθεί με την όραση και να αναπαρασταθεί νοητικά (να απεικονίσει τα αντικείμενα στο «μάτι» τού νου).

Αναζητώντας ένα συναινετικό ορισμό... (II)

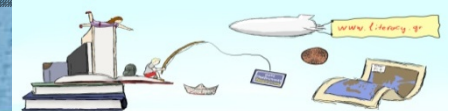
- Υπάρχει μια οπτική γλώσσα που έχει τη δική της γραμματική, συντακτικό και λεξιλόγιο
- Η γλώσσα των εικόνων αντλεί σημασία από τον τρόπο που **συντίθενται** στο χώρο, σε **διαφορετικά επίπεδα** και **ταυτόχρονα** τα στοιχεία που την απαρτίζουν, ενώ η γραπτή γλώσσα αποκτά νόημα από τον τρόπο που **διαδέχονται γραμμικά** και **προσωρινά** οι λέξεις ή μια την άλλη
- Προϋποθέτει γνωστικές ικανότητες (κριτική αντίληψη και σκέψη, οπτική αναγνώριση, διατύπωση υποθέσεων και εξαγωγή νοημάτων) όπως επίσης και επικοινωνιακές ικανότητες (συναισθήματα και στάσεις)
- Ο οπτικός γραμματισμός καλλιεργείται σ' ένα παιδαγωγικό πλαίσιο και εστιάζει στη συνειδητή επικοινωνία.

Σημεία διαφωνίας

Κομβικά σημεία διαφωνίας των ερευνητών γύρω από τον όρο «οπτικός γραμματισμός»:

- ο Είναι ικανότητα, δυνατότητα ή δεξιότητα?
- ο Είναι μια ικανότητα ή ένα σύνολο επιμέρους δεξιοτήτων που απαρτίζουν μια κύρια ικανότητα?
- ο Κατακτιέται μέσω της εμπειρίας που αποκτιέται από την έκθεση σε οπτικά ερεθίσματα και την καθοδηγούμενη μάθηση ή κληρονομείται καθώς βασίζεται στην αίσθηση της όρασης που διαθέτουν όλοι οι άνθρωποι?
- ο Η κατάκτησή του είναι αποτέλεσμα διαδικασιών ωρίμανσης?
- ο Οι δεξιότητες του οπτικού γραμματισμού μαθαίνονται ή αποκτώνται μέσω της διδασκαλίας και σε ποιο βαθμό?

«Γιατί να καλλιεργήσουμε τον οπτικό γραμματισμό;»

- ο Τα παιδιά πρώτα βλέπουν και μετά μιλούν ή γράφουν
- ο Η καλλιέργεια του οπτικού γραμματισμού από παιδιά μικρής ηλικίας με μερική ή μηδενική κατάκτηση του αλφαριθμητικού γραμματισμού τους παρέχει πρόσβαση σ' ένα ευρύτερο πεδίο σύγχρονων μορφών γραμματισμού (ψηφιακού, των μέσων κ.λπ.) απαραίτητων για την καθημερινή πρακτική και ταυτόχρονα συμβάλλει στη μετέπειτα κατάκτηση του αλφαριθμητικού γραμματισμού
- ο Ο οπτικός γραμματισμός είναι μια δια βίου δεξιότητα
- ο Όλοι οι τύποι αναγνωστών έχουν πρόσβαση στα εικονικά κείμενα
- ο Τα εικονικά κείμενα είναι σύνθετα και πολυεπίπεδα (multilayered)
- ο Τα εικονικά κείμενα επικοινωνούν συγκεκριμένες πληροφορίες και απαιτούν λιγότερο νοητικό φόρτο από τα λεκτικά κείμενα
- ο Τα εικονικά κείμενα είναι ευρέως διαδεδομένα στα ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας
- ο Τα εικονικά κείμενα συμβάλλουν στη βελτίωση της κατανόησης
- ο Τα εικονικά κείμενα συνιστούν μια εναλλακτική μορφή έκφρασης και ένα πλούσιο κώδικα επικοινωνίας
- ο Αρκετό έντυπο ή ηλεκτρονικό πληροφοριακό υλικό χρησιμοποιεί εικονικά στοιχεία. Θα πρέπει να διασφαλίσουμε ότι στην κοινωνία της εικόνας που ζούμε τα παιδιά έχουν κατακτήσει δεξιότητες κριτικής και αυτόνομης σκέψης για να ερμηνεύουν αυτό που βλέπουν και αυτό που διαβάζουν (Galda, 1993).

Κοινωνία της εικόνας

Στην κοινωνία της εικόνας που ζούμε οφείλουμε να καλλιεργήσουμε στα παιδιά δεξιότητες οπτικού γραμματισμού, καθώς.

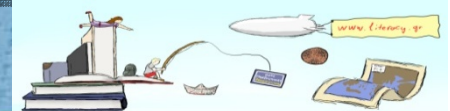
- Η δυναμική είσοδος των εικόνων στην καθημερινότητα (εποχή των εικόνων-λουτρό εικόνων (bain d' images) απαιτεί καλλιέργεια κριτικών δεκτών των οπτικών μηνυμάτων.
- Ως εκπαιδευτικοί δεν μπορούμε να αδιαφορήσουμε για το γεγονός ότι η πλειοψηφία των αισθητηριακών δεδομένων που συμβάλλουν στη δόμηση των γνωστικών σχημάτων προέρχονται από την όραση.
- Επομένως, θα πρέπει να διασφαλίσουμε ότι στην κοινωνία της εικόνας που ζούμε τα παιδιά έχουν κατακτήσει δεξιότητες κριτικής και αυτόνομης σκέψης για να ερμηνεύουν αυτό που βλέπουν και αυτό που διαβάζουν, δηλαδή είναι **οπτικά εγγράμματα** άτομα.

Χαρακτηριστικά του «Οπτικά εγγράμματος ανθρώπου»

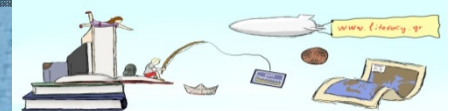
Διαθέτει δεξιότητες που του επιτρέπουν να:

- ο Αποκωδικοποιεί επιτυχώς και ερμηνεύει τα οπτικά μηνύματα, δηλαδή καταλαβαίνει το περιεχόμενο των εικόνων σε επιφανειακό επίπεδο (κυριολεξία, δηλωτική λειτουργία της εικόνας) αλλά και σε βάθος (συμβολικό επίπεδο, συνδηλωτική λειτουργία της εικόνας) (ΑΠΟΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ)
- ο Σκέφτεται και ερμηνεύει κριτικά την εικονική πραγματικότητα στην οποία εκτίθεται (ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ)
- ο Αναλύει και να ερμηνεύει τις εικόνες για να κατανοήσει την έννοια μέσα στο πολιτιστικό πλαίσιο, στο οποίο η εικόνα δημιουργήθηκε και υπάρχει (κοινωνικές συμβάσεις & πολιτισμικό πλαίσιο)
- ο Αναλύει τη σύνταξη των εικόνων, συμπεριλαμβανομένου του ύφους και της σύνθεσης
- ο Αξιολογεί την αισθητική που αποπνέουν
- ο Αξιολογεί τις προθέσεις του δημιουργού
- ο Κατανοεί τη σύμπραξη, την αλληλεπίδραση, την καινοτομία, το συναισθηματικό αντίκτυπο ή/και την «αίσθηση» μιας εικόνας
- ο Επικοινωνεί επιτυχώς με τους άλλους και ταυτόχρονα εκτιμά και απολαμβάνει τα αποτελέσματα που συνεπάγεται η οπτική επικοινωνία (ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ)
- ο Παράγει και ο ίδιος εικονικό λόγο (ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ) (Bamford, 2003; Metros and Woolsey, 2006)

Προσέγγιση της οπτικής πληροφορίας

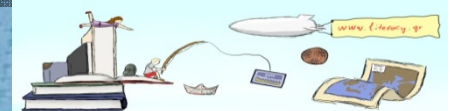
- ο Η καλλιέργεια των προαναφερόμενων δεξιοτήτων οδηγεί στην κατάκτηση του οπτικού γραμματισμού
- ο Αυτές οι δεξιότητες εφαρμόζονται εξίσου σε κάθε τύπο εικόνας: φωτογραφία, έργα τέχνης, σχέδια, γραφικά (π.χ. Cartoons, κόμικ κ.λπ.), ταινίες, ποικίλους πίνακες και γραφήματα, χάρτες.
- ο Όλα οι τύποι εικόνας εκπέμπουν πληροφορίες και ιδέες και ο οπτικός γραμματισμός επιτρέπει στον θεατή να λάβει αυτές τις πληροφορίες και τις ιδέες που περιέχονται στην εικόνα, να τις εντάξει σ' ένα πλαίσιο και να αξιολογήσει τη σπουδαιότητά τους.
- ο Συγκεκριμένοι τύποι οπτικής πληροφορίας απαιτούν συγκεκριμένες τακτικές προσέγγισης για να την κατανοήσουν. Οι στρατηγικές αυτές συχνά υπαγορεύονται και από τις δυνατότητες του μέσου που εκπέμπει την πληροφορία (τηλεόραση, υπολογιστής, φωτογραφικός ή κινηματογραφικός φακός κ.λπ.) καθώς κάθε μέσο απεικονίζει διαφορετικά τον κόσμο που μας περιβάλλει.
- ο Έχουν αναπτυχθεί διάφορα μοντέλα προσέγγισης του οπτικού μηνύματος. Η γνώση αυτών των μοντέλων προσφέρει στον εκπαιδευτικό υλικό για το σχεδιασμό πρακτικών προσαρμοσμένων στις εκάστοτε εκπαιδευτικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες του μαθητικού πληθυσμού που θα εφαρμοστούν
- ο Τα ακόλουθα ενδεικτικά μοντέλα προσέγγισης της εικόνας βρίσκουν εφαρμογή σε ποικίλες θεματικές περιοχές και γνωστικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος (γλώσσα, περιβάλλον, τέχνη, τεχνολογία κ.λπ.) του νηπιαγωγείου - όπου αξιοποιείται η εικόνα ως πηγή οικοδόμησης γνώσης, εναλλακτικής άλλων συμβατικών πηγών (γραπτά κείμενα) - σε βάθος χρόνου (διαθεματική προσέγγιση της γνώσης).

Επίπεδα άντλησης σημασίας από την εικόνα (Μοντέλο Panofsky στο Serafini, 2011)

Προ-εικονογραφικό	Εικονογραφικό	Εικονολογικό
Τι προσέχουμε;	Τι πιθανόν να σημαίνει αυτό που προσέχουμε;	Τι υπονοούν αυτά που ερμηνεύουμε και τι συνειρμούς εγείρουν που παρεμβαίνουν στην ερμηνεία.
Ονομάζουμε και περιγράφουμε τα βασικά στοιχεία που βλέπουμε στην εικόνα (πρόσωπα, αντικείμενα, βασικά στοιχεία του οπτικού σχεδίου: γραμμή, σχήμα, χρώμα, μοτίβα, υφή...)	Τα οπτικά δεδομένα φιλτράρονται από την εμπειρία των θεατών, οι οποίοι επιχειρούν ερμηνείες.	Η προηγούμενη εμπειρία των μαθητών σε συνδυασμό με το ιδεολογικό και πολιτισμικό πλαίσιο συνεργάζονται σε μια ερμηνεία των αισθητηριακών δεδομένων σε βάθος.

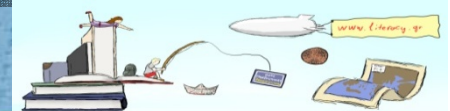
Αναλύοντας την εικόνα με βάση τα τρία αυτά επίπεδα οδηγούμε σταδιακά τη ματιά του μαθητή/τριας από την επιφάνεια της εικόνας (κυριολεξία & περιγραφή), στη νοηματοδότηση και στην ένταξη του νοήματος στο κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο που την παρήγαγε.

Στάδια προσέγγισης της εικόνας (Ανακρίνοντας την εικόνα: Μοντέλο Ξ-Η-Ε)

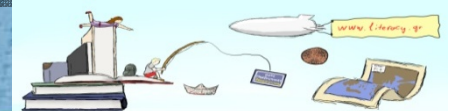
Το μοντέλο αυτό ανάκρισης της εικόνας δημιουργήθηκε κατ' αναλογία προς τα μοντέλα ερώτησης του γραπτού κειμένου «Ρωτώντας το συγγραφέα» (Beck & McKeown, 1996; Keene & Zimmerman, 1997) και αντίστοιχες στρατηγικές κατανόησης αυτών (Ogle, 1986).

- ο Αρχικά ρωτώ τι **Ξ**έρω για την εικόνα: παρατηρώ και περιγράφω αυτό που βλέπω κυριολεκτικά (επιφάνεια της εικόνας), δηλ. πρόσωπα, αντικείμενα, χρώματα, σχέδια σε πρώτο πλάνο, στο υπόβαθρο, πάνω, κάτω κ.λπ.
- ο Δεύτερον, ρωτώ τι θα **Η**θελα να ξέρω: μετατρέπω τις γνώσεις του προηγούμενου σταδίου (Ξ) σε τι θα ήθελα να ξέρω γι' αυτές (Ποιος/α είναι, πώς τον/την λένε, πού, γιατί). Οι απαντήσεις είναι υποθετικές, στηρίζονται σε βιώματα και γνώσεις του θεατή, επιθυμίες, ενδιαφέροντα, το φύλο, την ηλικία, τις ανάγκες, το πλαίσιο). Έτσι προχωρώ από την απλή περιγραφή (αρχικό στάδιο), σε διεξοδικότερη ανάλυση της εικόνας.
- ο Τρίτον, συνοψίζω τι **Ε**μαθα από την επεξεργασία της εικόνας κατά τα δύο προηγούμενα στάδια. Οι απαντήσεις των προηγούμενων σταδίων μπορούν να συντεθούν από τα παιδιά σε οργανωμένο κείμενο με συνοχή, αρχή, μέση και τέλος σε αφηγηματική μορφή (προφορικός λόγος ή ηχογραφημένος) ή στην παραγωγή μιας άλλης εικόνας (ατομικά ή ομαδικά) κατά αναλογία προς αυτή που επεξεργάστηκαν. Επίσης μπορούν να ακολουθήσουν συγκρίσεις μεταξύ του λόγου ή της εικόνας που παρήγαγαν οι ομάδες μεταξύ τους και να κατανοήσουν την πολυσημία των εικόνων και τις πολλαπλές αναγνώσεις που μπορεί να υποστεί ένα οπτικό κείμενο.

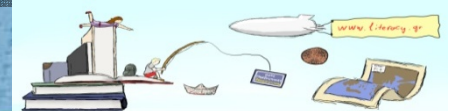
Στάδια προσέγγισης της εικόνας (Γενικά)

- ο Διδάσκω τις αρχές του οπτικού σχεδίου, κατά τους Kress & vanLeeuwen (1996)
 - ο **Σύνθεση**: Πώς οργανώνονται και τοποθετούνται τα στοιχεία μιας εικόνας στο χώρο καθορίζει τη σημαντικότητά τους και τον τρόπο που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Τεχνικές σύνθεσης που χρησιμοποιούνται:
 - ο Το μέγεθος των οπτικών στοιχείων σε σχέση με τα άλλα
 - ο Το χρώμα και η αντίθεση
 - ο Το πρώτο πλάνο και η εστίαση
 - ο **Προοπτική**: η απόσταση του θεατή από τα αντικείμενα και τους συμμετέχοντες σε μια εικόνα π.χ. όταν τα πρόσωπα μια εικόνας τοποθετούνται κοντά στο θεατή τότε ο θεατής νιώθει συναισθηματικά κοντά σ' αυτά.
 - ο **Σύμβολα**: αναπαριστούν ιδέες αξιοποιώντας κοινωνικές και πολιτισμικές συμβάσεις. Π.χ. το κόκκινο χρώμα σηματοδοτεί θυμό.
- ο Δείχνω παραδείγματα εικόνων που στηρίζονται στις αρχές του οπτικού σχεδίου ως πρότυπα και συζητάμε γι' αυτές χρησιμοποιώντας κατάλληλο λεξιλόγιο (φόντο, υπόβαθρο, αποχρώσεις κ.λπ.), αναπτύσσοντας έτσι μια **μεταγλώσσα** (μιλώ γι' αυτό που βλέπω).

Παραδείγματα ανάλυσης του οπτικού σχεδίου της εικόνας

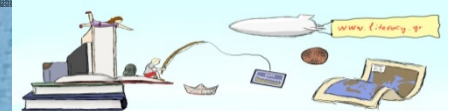
- ο Ποιο είναι το υπόβαθρο, τι περιλαμβάνει το πρώτο πλάνο
- ο Τι βλέπεις με την πρώτη ματιά;
- ο Ποια χρώματα κυριαρχούν; Ποιο χρώμα σου κάνει εντύπωση και γιατί;
- ο Υπάρχει λευκό κενό στην εικόνα; Υπάρχει πλαίσιο/καδράρισμα ή η εικόνα διαχέεται στο κείμενο και αντίστροφα; Πώς σου φαίνεται στη μια ή στην άλλη περίπτωση;
- ο Είναι συμμετρική η εικόνα ή η μια πλευρά (πάνω-κάτω, δεξιά-αριστερά) υπερισχύει; Τι πετυχαίνει στην κάθε περίπτωση ο δημιουργός της εικόνας;
- ο Τι προσπαθεί ο δημιουργός της εικόνας να σε κάνει να προσέξεις με τις γραμμές, την αντίθεση, τις φιγούρες και το φωτισμό που χρησιμοποιεί;
- ο Πώς χρησιμοποιεί το μέγεθος; Τι είναι μεγάλο; Γιατί μερικά αντικείμενα είναι μεγαλύτερα από τα άλλα; Τι θέλει να πει μ' αυτό;

Μαθαίνω να κοιτώ (I)

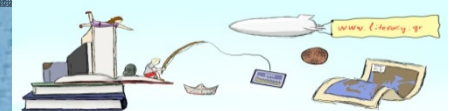
Οι μαθητές/τριες πρέπει να εξασκηθούν στο να παρατηρούν λεπτομέρειες και ν' ανακαλύπτουν σχέσεις σ' αυτές αλλά και πώς να εξάγουν συμπεράσματα και σταδιακά να οικοδομούν γνώση στηριγμένη σ' αυτές. Ακολουθούν προτάσεις και ερωτήσεις προς την εικόνα βασισμένες στα μοντέλα που προηγουμένως παρουσιάστηκαν):

- ο Δύο ή τρεις μαθητές κοιτούν και συζητούν τι βλέπουν. Η ματιά του καθενός είναι υποκειμενική
- ο Υπάρχουν πρόσωπα στην εικόνα; Κάνουν κάτι; Τι συμβαίνει στην εικόνα (πράξεις)?
- ο Κάνουμε μια λίστα με ανθρώπους, αντικείμενα, τοποθεσίες που βλέπουμε, και πράξεις που συμβαίνουν
- ο Πώς δείχνει ο δημιουργός της εικόνας αυτό που συμβαίνει και πώς σε βοηθά να το καταλάβεις?
- ο Που συμβαίνει αυτό που γίνεται στην εικόνα;
- ο Ζωγράφισε ξανά την ίδια εικόνα με τα πρόσωπα να κάνουν άλλες πράξεις απ' αυτές που δείχνει αυτή η εικόνα.
- ο Τι μαθαίνουμε (πληροφορία) από την εικόνα αυτή; Δείξε μου στην εικόνα που τη βρήκες αυτήν την πληροφορία;
- ο Με ποια σειρά κατανέμονται οι πληροφορίες που βρήκες; Π.χ. σε πρώτο πλάνο το κύριο γεγονός, πάνω δεξιά κάτι που σκέφτεται ο ήρωας κ.λπ.
- ο Τι βλέπουμε αριστερά και δεξιά ή πάνω και κάτω; Γιατί νομίζεις ότι τοποθετήθηκαν σ' αυτή τη θέση;
- ο Κόβουμε τα στοιχεία μιας εικόνας και ζητάμε από τα παιδιά να ανασυνθέσουν την εικόνα και να αιτιολογήσουν γιατί τα τοποθέτησαν έτσι ή αλλιώς (διάταξη εικόνας). Άλλαξε κάτι;

Μαθαίνω να κοιτώ (II)

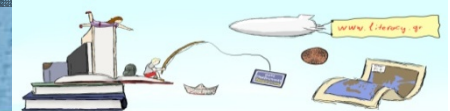
- ο Ποιος νομίζεις ότι δημιούργησε την εικόνα? Ξέρεις κάτι γι' αυτόν; Τι νομίζεις ότι ήθελε να μας πει? Για ποιο λόγο δημιούργησε την εικόνα?
- ο Για ποιον τη δημιούργησε, δηλαδή σε ποιο κοινό απευθύνεται?
- ο Τι καταλαβαίνουμε ή δεν καταλαβαίνουμε από τα χρώματα της εικόνας? Ποια διάθεση μας δημιουργούν?
- ο Η εικόνα σε κάνει να σκεφτείς μια ιδέα ή να νιώσεις ένα συναίσθημα (π.χ. φόβο ή χαρά, πλούσιος ή φτωχός)
- ο Έχει γράμματα ή υπότιτλους η εικόνα;
- ο Συζήτησε πώς η οπτική γωνία του δημιουργού επηρεάζει το θεατή. Βάζουμε ένα μαθητή να ανεβεί σε μια καρέκλα και να κοιτάξει κάτω τους συμμαθητές και να περιγράψει πώς νιώθει όταν τους βλέπει από ψηλότερα; Πώς νιώθει όταν οι άλλοι τον κοιτούν από ψηλά. Είναι το ίδιο με το να τους κοιτά από το ίδιο επίπεδο;
- ο Ζωγράφισε ένα πρόσωπο από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Πώς αλλάζει η συμπεριφορά μας απέναντί του;
- ο Βρίσκουμε διαφημίσεις με διαφορετικό καδράρισμα και διαφορετική εστίαση. Μια κοντινή εστίαση μας αφήνει να δούμε περισσότερες ή λιγότερες λεπτομέρειες από μια μακρινή; Πώς νιώθουμε για ένα πρόσωπο στο οποίο ο φακός έχει εστιάσει πολύ κοντά;
- ο Με βάση αυτά που μάθαμε για την εικόνα ζητάμε από τα παιδιά να δημιουργήσουν μια εικόνα που να αφορά στο επόμενο πράγμα/γεγονός που θα συμβεί αμέσως μετά από το γεγονός που περιγράφεται στην εικόνα που βλέπουμε.

Συνοψίζοντας...

Όλες οι παραπάνω ερωτήσεις προς την εικόνα θα μπορούσαν να συνοψιστούν στις ακόλουθες πέντε (5) ενότητες τις οποίες ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να εμπλουτίσει με επιπλέον ερωτήσεις ή να οργανώσει διδακτικές παρεμβάσεις επιλέγοντας κάθε φορά την ενότητα που θα επεξεργαστεί. Η καλλιέργεια του οπτικού γραμματισμού επισημαίνεται ότι δεν εξαντλείται στα όρια μιας διδακτικής παρέμβασης, αλλά απαιτεί μεθοδικό καταμερισμό των στόχων, με αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας και ενασχόληση σε βάθος χρόνου.

1. **Ταυτοποιώ** την εικόνα: τύπος εικόνας (γράφημα, χάρτης, φωτογραφία, κ.λπ.), ποιος τη δημιούργησε & τι ξέρω γι' αυτόν, πότε δημιουργήθηκε & πού
2. Την **τοποθετώ** στο πλαίσιο: για ποιο σκοπό δημιουργήθηκε, σε ποιο κοινό απευθύνεται
3. Τη **μελετώ** διεξοδικά: συμβαίνει κάτι σ' αυτή, σε τι αναφέρεται (πράξεις, πρόσωπα, γεγονότα, ιδέες), τι λέει (πληροφορίες) ή δεν λέει, τι σ' εντυπωσιάζει ή προκαλεί το ενδιαφέρον σου σ' αυτή, τι δεν καταλαβαίνεις σ' αυτή
4. Την **αναλύω**: με ποιο τρόπο παρουσιάζονται οι πληροφορίες σ' αυτή (οπτικό σχέδιο), τι μαθαίνεις για τον κόσμο, συμφωνείς ή διαφωνείς, γιατί ή γιατί όχι
5. Την **αξιολογώ**: πώς θα έδειχνες εσύ τα ίδια πράγματα, σύγκρινε εικόνες με την ίδια πληροφορία και δεν πώς την παρουσιάζουν, απάντησε η εικόνα σ' όλα τα ερωτήματα που έθεσες, αν όχι που θα στραφείς να απαντήσεις σ' αυτά που δεν έμαθες από την εικόνα?

Οπτικός γραμματισμός & Χάρτες

- Για την καλλιέργεια του οπτικού γραμματισμού και την κατάκτηση του εικονικού συστήματος πληροφόρησης και επικοινωνίας προσφέρεται να αξιοποιήσουμε κατά τη διδακτική πρακτική ένα υλικό - τους **χάρτες** - οικείο στα παιδιά που εμπίπτει στην καθημερινότητά τους και ανάγεται στα βιώματά τους και συγκεκριμένα τα σύμβολα στους χάρτες, τα οποία συγκεντρώνουν την πληροφορία και την κωδικοποιούν σε εικόνα.
- Οι χάρτες στο σύνολό τους - και επιμέρους τα σύμβολα σ' αυτούς - μεταφέρουν οπτική πληροφορία που απαιτεί συγκεκριμένες δεξιότητες και τακτικές προσέγγισης από τον αναγνώστη για την νοηματοδότησή τους.
- Η έρευνα ανέδειξε ότι η χρήση πολυτροπικών κειμένων ως μέσων επικοινωνίας και πληροφόρησης -όπως είναι οι χάρτες- δεν είναι απαγορευτική για το νηπιαγωγείο και ταυτόχρονα, διευκολύνει τη μετάβαση από την κειμενοκεντρική εκπαιδευτική πρακτική στην πολυτροπική και στον εμπλουτισμό της με άφθονα και δυναμικά οπτικά και γραφικά στοιχεία (Γκόρια,2007).

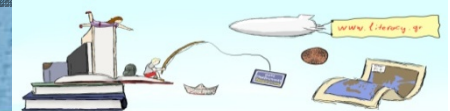
Για ενδεικτικές προτάσεις διδακτικής αξιοποίησης και προσέγγισης της οπτικής πληροφορίας στο χάρτη παραπέμπουμε στην παρουσίαση με τίτλο « Οι χάρτες στην προσχολική ηλικία» στην ενότητα «Οπτικός γραμματισμός» του παρόντος διαδικτυακού τύπου:

<http://www.literacy.gr/sites/default/files/oi%20xartes%20sthn%20prosxoliki%20hlikia.pdf>

Βιβλιογραφία Ι

- ο ΓΙΑΝΝΑΡΑ, Ε. (2005) *Η εικόνα του «Οπτικού Πολιτισμού»*. Σημειώσεις για το Μάθημα «Οπτική Επικοινωνία» στο Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών, ανακτήθηκε στις 23/7/2006 από την ιστοσελίδα http://www.media.uoa.gr/lectures/VCommun/Lessons/Lesson01/final_papers/visual_literacy.pdf
- ο ΣΕΜΟΓΛΟΥ, Ο. (2002) *Γλώσσα της εικόνας και εκπαίδευση Στο Γλώσσα: Θεωρία - Διδασκαλία Διδακτική της γλώσσας* (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας), ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα www.komvos.edu.gr
- ο ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ, Μ. (2001) Towards A Visual Literacy Index. In R. E. Griffin, W. J. Gibbs, B. Wiegmann (Eds), *Exploring the Visual Future: Art design, science & technology*, pp.17-26, Loretto, PA: IVLA
- ο ΑΑΝΣΤΟΥΣ, J. (2003) Visual literacy: an overview. *Proceedings of the 32nd Applied Imagery Pattern Recognition Workshop (AIPR'03)*, IEEE.
- ο ΑΥΣΒΟΥΡΝ, L. & ΑΥΣΒΟΥΡΝ, F. (1978) Visual literacy: background, theory and practice. PLET
- ο ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ, Μ.Δ. (2009) Re-viewing visual literacy in the "bain d'images" era. *Tech Trends*, 53(2), 28-34
- ο ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ, Μ. & ΕΡΙΚΣΟΝ, J. (1997) A review of the concept of visual literacy. *British Journal of Educational Technology*, 28(4), 280-291

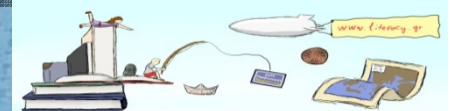
Βιβλιογραφία II

- AVGERINOU, M.D. (2003). A mad-tea party no-more: Revisiting the visual literacy definition problem. In R.E. Griffin, V.S. Williams, & L. Jung (Eds.) *Turning Trees*, pp. 29-41). Loretto, PA: IVLA
- BACA, J.C. & BRADEN R.A. (1990) The Delphi Study: a proposed method for resolving visual literacy uncertainties. In R.A. Braden, D.G. Beauchamp and Baca J.C. (eds) *Perceptions of visual literacy* IVLA inc. Arkansas, 99-106
- BAMFORD, A. (2003) The visual literacy white paper. UK: Adobe Systems Incorporated. Ανακτήθηκε από το διαδικτυακό τόπο http://www.adobe.com/uk/education/pdf/adobe_visual_literacy_paper.pdf στις
- BARRY, A. M. (2002) Perception and Visual Communication Theory. *Journal of Visual Literacy*, Vol. 22(1), 91-106. Ανακτήθηκε από το δικτυακό τόπο <http://www.ohio.edu/visualliteracy/>
- BECK, I.L., & MCKEOWN, M.G. (1996). Questioning the author: A yearlong classroom implementation to engage students with text. *The Elementary School Journal*, 96, 385-415.
- BOPRYK, J. (1994) Visual Literacy in Education. A Semiotic Perspective. *Journal of Visual Literacy*. 14:1, pp. 35-49.
- BRADEN, R. (1996). Visual literacy. *Journal of Visual Literacy*, 16(2), 1-83.
- BRANTON, B. (1999) Visual literacy literature review Ιστοσελίδα <http://vicu.utoronto.ca/staff/branton/litreview.html>

Βιβλιογραφία III

- BRILL, J.M., KIM, D. AND BRANCH, R.M. (2001) Visual literacy defined: the results of a Delphi study - can IVLA (operationally) define visual literacy? In R. E. Griffen, V. S. Williams & J. Lee (Eds.), *Exploring the visual future: art design, science and technology*, pp. 9-15, Blacksburg, VA: The International Visual Literacy Association.
- BURNS, M. (2006) A Thousand Words: Promoting Teachers' Visual Literacy Skills. *MultiMedia & Internet@Schools*, Vol. 13(1), P. 16-20.
- CALLOW, J. (2006). Images, politics and multiliteracies: Using a visual metalanguage. *Australian Journal of Language & Literacy*, 29(1), 7-23. [\[SG1\]](#)
- CALLOW, J. (2008) Show me: Principles for Assessing Students' Visual Literacy. *The Reading Teacher*, Vol. 61(8), pp.616-626
- EDWARDS, C. & WILLIS, L. (2000) [Integrating visual and verbal literacies in the early childhood classroom.](#) *Early Childhood Education Journal*, Vol 27(4), pp. 259-265.
- EMERY, L., & FLOOD, A. (1998) *Visual literacy*, Ιστοσελίδα του University of Canberra, Australian Centre for Arts Education: <http://education.canberra.edu.au/centres/acae/literacy/litpapers/vislit.html>
- FARMER, L. (2007). I See, I Do: Persuasive Messages and Visual Literacy. *MultiMedia & Internet@Schools*, 14(4), 30-33.
- FELDMAN E. B. (1976) Visual Literacy. *Journal of Aesthetic Education* Vol. 10(3/4), pp. 195-200.

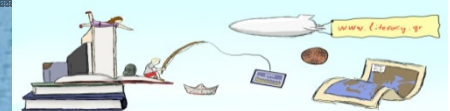
Βιβλιογραφία IV

- o FELTEN, P. (2008) Visual Literacy. *Change*, Vol. 40(6), pp. 60-64
- o FLYNT, S. & BROZO, W (2010) Visual Literacy and the Content Classroom: A Question of Now, not When. *The Reading Teacher*, Vol. 63(6), pp.526-528.
- o FORCEVILLE CH. (1996) Educating the eye? Kress and Van Leeuwen's *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. Review article, *Language and Literature* 8:2, 163-78
- o GIORGIS, C., & JOHNSON, N. J. (1999) Children's Book: Visual literacy. *Reading Teacher*, 53 (2),p146, 8p
- o GOIN, P. (2001) Visual Literacy. *Geographical Review*, 91(1/2): 363-369
- o GRIFFIN, M. (2008). Visual competence and media literacy: can one exist without the other? *Visual Studies*, 23 (2): 113-129.
- o GRIFFIN, M. Conceptualizing the visual in visual literacy education: challenges and shortcomings (draft). Ανακτήθηκε από το διαδικτυακό χώρο www.inter-disciplinary.net/wp-content/uploads/2010/06/Griffin-paper.pdf
- o HORTIN, J. (1983) Visual literacy and visual thinking. In Burbank L. and Pett D. (eds) *Contributions to the study of visual literacy* IVLA, 92-106.
- o JONES-KAVALLIER B.R. & FLANNIGAN, S.L. (2006) Connecting the digital dots: Literacy of the 21st Century. *Educause Quarterly Magazine*, Vol. 29(2), p.p. 8-10.

Βιβλιογραφία V

- o KEENE, E.O., & ZIMMERMAN, S. (1997). Mosaic of thought: Teaching comprehension in a reader's workshop. Στο T. Williams (2007) "Reading" the painting: Exploring visual literacy in the primary grades. *Reading Teacher*, 60(7), 636-642.
- o KRESS, G. AND VAN LEEUWEN, T. (1996) *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London: Routledge.
- o LEEUWEN, THEO VAN (2005) Typographic meaning. *Visual Communication*, Vol. 4(2), 137-143
- o LESTER, PAUL M. (1996) *Syntactic Theory of Visual Communication*, Part One, Ιστοσελίδα <http://commfaculty.fullerton.edu/lester/writings/viscomtheory.html>
- o LEVIE, H. W. (1978) A prospectus for instructional research on visual literacy. *ECTJ*, 26(1), 25-36.
- o LOWE, R. (2000) Visual Literacy in Science and Technology Education. *UNESCO International Science, Technology & Environmental Education Newsletter*, Vol. 25(2), 1-3.
- o MESSARIS, P. (1996) Visual "Literacy": Image, Minds, and Reality. *Canadian Journal of Communication*, Vol. 21(2).
- o METROS S. E. & WOOLSEY, K. (2006) Visual Literacy: An Institutional Imperative. *Educause Review*, vol. 41(3): 80-81.
- o MILLARD, E. & MARSH, J. (2001) *Words with pictures: the role of visual literacy in writing and its implications for schooling*. *Reading*, 35, 54-62

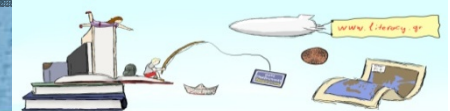
Βιβλιογραφία VI

1. MORIARTY, S. & KENNEY, K. (1995) Visual communication: A taxonomy and bibliography. *Journal of Visual Literacy*, 15(2), 7-156. Ανακτήθηκε από το δικτυακό τόπο <http://www.ivla.org/bibliography/intro.htm>
2. MURPHEY, C.E. (2003) A picture is worth a thousand words: Visual literacy. *Social Studies Review*, California Council For Social Studies.
- ο OGASAWARA, H. (1998). What is "Visual"? Toward the Reconstruction of the Visual Literacy Concept. *Journal of visual literacy*, Vol. 18(1), 111-120. Ανακτήθηκε από το δικτυακό τόπο <http://www.ohio.edu/visualliteracy/>
- ο OGLE, D.M. (1986). K-W-L: A teaching model that develops active reading of expository text. *The Reading Teacher*, 39, 564-570.
- ο PETTERSSON, R. (1997) Associations from pictures. *Journal of Visual Literacy*, Vol. 17(1), 9-21
- ο REZABEK, L. (2005). Why Visual Literacy: Consciousness and Convention. *TechTrends: Linking Research & Practice to Improve Learning*, 49(3), 19-20.
- ο SERAFINI, F. (2011). Expanding Perspectives for Comprehending Visual Images in Multimodal Texts. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 54(5), 342-350.
- ο SOSA, T. (2009). Visual Literacy: The Missing Piece of Your Technology Integration Course. *TechTrends: Linking Research & Practice to Improve Learning*, 53(2), 55-58.

Βιβλιογραφία VII

- STOKES, S (2002) Visual Literacy in Teaching and Learning: A Literature Perspective." *Electronic Journal for the Integration of Technology in Education*, Vol. 1(1). Ανακτήθηκε από το δικτυακό τόπο <http://ejite.isu.edu/Volume1No1/pdfs/stokes.pdf>
- THIBAUT, M. & WALBERT, D. Reading Images: an introduction to visual literacy Ανακτήθηκε από το δικτυακό τόπο <http://www.learnnc.org/lp/pages/675>
- WALBERT, K. (2004) Reading Primary Sources: An Introduction for Students. Ανακτήθηκε από το δικτυακό τόπο <http://www.learnnc.org>.
- WESCOTT, R. (1998) Progress in the study of visual communication: A response to "Visual literacy: A failed metaphor." *Journal of visual literacy*, Vol. 18(1), 121-124. Ανακτήθηκε από το δικτυακό τόπο <http://www.ohio.edu/visualliteracy/>

Δικτυακοί τόποι

- Επίσημος ιστότοπος του διεθνούς συνδέσμου για τον οπτικό γραμματισμό IVLA (International Visual Literacy Association): <http://www.ivla.org>
- Ιστότοπος των αρχείων της επίσημης περιοδικής έκδοσης για τον οπτικό γραμματισμό IVLA (International Visual Literacy Association) - JVL (Journal of Visual Literacy): <http://www.ohio.edu/visualliteracy/>
- ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ του όρου «ΟΠΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ» από τον όρο «ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ <http://www.medialit.org/media-literacy-definition-and-more>
- Ιστότοπος για τους γραμματισμούς στον 21^ο αιώνα (21st literacies) <http://www.kn.pacbell.com/21stcent/index.html>
- Φυλλάδιο εργασίας για ανάλυση εικόνας ως πρωταρχική πηγή: http://www.learnnc.org/lp/media/uploads/2009/08/primary_sources_worksheet.pdf
- Φυλλάδιο εργασίας για ανάλυση χαρτών: http://www.learnnc.org/lp/media/misc/2007/nara/map_analysis_worksheet.pdf
- Ένας οδηγός ανάγνωσης χαρτών: <http://www.learnnc.org/lp/editions/mapping/6417>

